

gen, is ongetwijfeld nuttig. Als dr Kromsigt evenwel geloof, dat zij iets met Assen te maken heeft, dan kan ik alleen maar mij verwonderen en verder zwijgen. Zal behalve confessionele wetenschap ook al confessionele confessiebouw tot de onmogelijkheden gaan behooren tot aan het eind der wereld? Want afgedacht van de vraag, of men met den inhoud van Assens uitspraken het eens is, niemand zal ooit confessionele geschillen kunnen beslechten of nieuwe uitspraken doen, zonder den arbeid van Assen te verrichten. Tenzij men een synode mocht oplossen in een conventikel. Maar dan komt er zeker geen resultaat.

"We willen woorden."

Ja zeker, woorden, woorden, woorden.

Maar weet men niet, hoe een confessie ontstaat is, al de eeuwen door?

Over de letter h.

In „De Saambinder” lezen we van de hand van Ds den Hengst:

De vraag wordt gedaan „welk onderscheid er is in den Bijbel tusschen de uitdrukkingen „Vereerlijken” en „Verheerlijken”?

We gaan die vraag, die onder ons volk somwijlen opgeworpen wordt, beknopelijk beantwoorden.

In de Statenvertaling, zegt Ds den Hengst,

wordt het woord „vereerlijken” eenige malen aangetroffen, (in het O. Testament), terwijl in dezelfde teksten in andere vertalingen het woord „verheerlijken” niet voorkomt, maar het woord „verheerlijken” er voor in te lezen staat. Onze tegenwoordige bijbelvertalers zijn dus blijkbaar van oordeel, dat die twee woorden van dezelfde betekenis zijn. Velen echter — we laten voor ’t oogenblik in ’t midden of zij bevoegde beoordeelaars zijn — gaan met die vertaling heel niet accoord. Een Hollandschen Bijbel waar dat „vereerlijken” niet in voorkomt, houden ze verdacht; ja sommigen wijzen zoo’n Bijbelvertaling, waarin „vereerlijken” door „verheerlijken” vervangen is, als valscheit terug en waarschuwen anderen er tegen.

Aan welke zij ligt nu het recht? Aan de zijde van hen, die meenen, dat „vereerlijken” en „verheerlijken” twee verschillende begrippen zijn of aan den kant dergenen die staande houden, dat er hetzelfde mee uitgedrukt wordt?

Een voorstander van het eerste gevoelen zal misschien zeggen (zooals ik wel beluisterd heb): de zaak is eenvoudig genoeg. God verheerlijkt zichzelf maar vereerlijkt geen zondaar, en daarentegen wordt een zondaar vereerlijkt maar het Goddelijk Wezen niet. Derhalve moet er verschilend begrip tusschen die twee woorden bestaan. Deze redevoering schijnt wel eenvoudig, maar is ze ook juist? Een tweetal opmerkingen hieromtrent. Dat God de Heere Zich-zelf verheerlijkt is buiten kijf, maar evenzeer, dat Hij ook zondaren verheerlijkt, die Hij verkoren, geroepen en gerechtvaardigd heeft. Voorts: we lezen in onze Staten-Vertaling van menschen, die „vereerlijkt” worden, maar wordt in Jes. 26:15 niet tot het Goddelijke Wezen gezegd: „Ghy, o Heere, hadt dit volk vermeerderd, ghy hadt dit volk vermeerderd, ghy waerd vereerlijkt geworden...” en in Ezech. 28:22 „Ende segt: soo seyt de Heere Heere: siet ik wil aan u, o Zidon, ende sal in ’t midden van u vereerlijkt worden...” En hier raken sommigen, die bijzonder op behoud van ’t woord „vereerlijken” staan, in de war. Dat zondaren vereerlijkt worden, nu, dat vatten ze wel! De gevallen mensch, zeggen ze, is niet eerlijk maar een eeroover van God, een genade- en beloftekind, niet eerlijk

veel ik kon. Hij was moedig en vol berusting. Hij had zich zoo goed mogelijk voorbereid en zeide mij, dat booze gedachten plaats hadden gemaakt voor innerlijke blijdschap. Den avond vóór zijn dood liet hij mij lezen de woorden, die zijn moeder op het schutblad van zijn bijbeltje had geschreven en die spraken van een wederzien hiernamaals.

Bij deze passage werd de voorlezer onderbroken door een luiden snik van mijn moeder, en toen welden ook bij mij heete tranen naar boven. Tot hiertoe had ik bijna een gevoel van schaamte, dat ik niet meehulde...

Toen volgden twee bladzijden met aansloenlijke wenken voor ieder van ons, welke de brave geestelijke met nauwgezetheid had opgeteekend; en dan weer bijzonderheden, die ons bijna deden bijwonen dat verscheiden zoo ver weg, te midden der lauwe en felbewogen wateren der tropenzee.

En ten slotte dit post-scriptum, dat een wonderlijke ontroering bij mij teweeg bracht:

„Uw geliefd kind heeft mij opgedragen, U ook te zeggen precies de plaats, waar zijn lichaam aan de golven zou worden toevertrouwd. ’t Is in de Golf van Bengalen op 6° 11' N. B. en 84° 81' O. L.”

Aan de golven toevertrouwd! Ik had eerst niet gedacht aan dezen vorm van begraven, waartoe zoovele zeevarenden bestemd zijn!... O, hier of daar ten minste een kleine grafstede te mogen hebben, waarbij de overlevenden, die U liefhadden, kunnen mijneren en bidden! Ongetwijfeld had hij zelf in zijn laatste stonde de begeerlijkheid daarvan gevoeld; ongetwijfeld was het hem ook voorgekomen, dat hij, bij gebrek aan beter, voor ons een weinig minder alleengalaten, minder weg, minder verloren zou zijn te midden der onmetelijkheid van de zee, als wij wisten ongeveer op welke plaats in die bewegelijke onbeperktheid men hem zou hebben over hoord gezet... En nochtans, wie onzer zou ooit eenige kans hebben, de gevaarvolle bedevaart te ondernemen naar zijn golfgengraf?

Hier ben ik genoodzaakt, een stuk voortuit te

ook tegenover de naaste, niet betrouwbaar, en onoprecht. Maar Gods gunstgenooten worden in een weg van overtuiging en ontdekking eerlijk gemaakt, kinderen die niet liegen zullen, die zichzelf schuldig keuren en Gode niets ongerijms toeschrijven, erkennend hun verdoeming gansch rechtvaardig maar hun prijspraak louter genade te zijn. Zoo maakt de Heere een mensch eerlijk, oprecht, vlak! ’t Is echter een misvatting, wanneer men meent, dat dit ergens in de Schrift door „vereerlijken” wordt aangeduid. Indien dat woord zooveel als „eerlijk of oprecht maken” beteekende, hoe zou dan van God (in bovengenoemde teksten) gezegd kunnen worden, dat Hij, de Heilige en Waarachtige, vereerlijkt is geworden.

Natuurlijk geven we deze verhandeling niet door, om Ds den Hengst te becritiseeren, doch om te doen zien, welke vraagstukken nu waarlijk nog leven onder ons volk, tengevolge van de verbrokkeling, die zoo velen plaatst buiten den stroom der ontwikkeling, en die oorzaak is, dat men nog vragen stelt, waar anderen reeds heel lang over heen zijn. Voorloopig zullen deze vragers geen nieuwe bijbelvertaling begeeren.

K. S.

BOEKBESPREKING.

A Theological Bibliography, Compiled by Clarence Bouma, A. M., Th. D. Professor at the Theological School Grand Rapids, Michigan.

Wm. B. Eerdmans Pub. Co. „The Reformed Press”, Grand Rapids, Michigan.

Al te lang wachtte dit verdienstelijke boekje op bespreking.

Intusschen heeft het nog niets van zijn waarde ingeboet.

Prof. Bouma, toen nog hoogleraar in heel de „systematische theologie”, maar na de jongste Synode in de Ethiek en de Apologetiek, geeft hier de voornaamste werken op het uitgestrekte gebied der Theologie.

Het is met loffelijke accurate verzoegd.

Hoeveel arbeid er in zulk werk steekt weet ieder, die er een kaartenkast op nahoudt.

Het is niet zoo breed opgezocht als de Theologische Bibliographie van Prof. Knappert.

Maar wat deze bibliographie voor Nederlandsche theologen zoo belangrijk maakt, is, dat behalve de Hollandische en Duitse ook de Engelsche theologische literatuur wordt „overzien”.

En zijn we in dit opzicht niet zeer gebrekkig georiënteerd?

Periodieken.

Ons Reisblad, Uitgave van de N. G. R. V., Edece, Hoorn, dat in deze dagen van reizen en trekken glorieert.

Christelijk Tijdschrift voor Radio, Gebra. Zomer en Keuning, Wageningen, dat zich voor onze radio-liefhebbers steeds meer onmisbaar maakt.

Cijfers en Feiten, N. V. De Graafschap, Aalten, kan als „gids voor het politieke en sociale leven” niet genoeg aanbevelen.

Antirevolutionaire Staatskunde, Orgaan van de Dr. A. Kuyper-stichting, J. H. Kok, Kampen. In het Juli-Augustus-nummer voltooit prof. Dr. I. Bohatec van Weenen zijn degelijke artikelenreeks over „De Organische Idee in de gedachtenwereld van Calvin”. Voorts „Overheid en Krankzinnigenverpleging” door H. de Wilde, „Het Pachtvraagstuk” door Prof. Dr. P. A. Diepenhorst, „Adviesrubriek” door Mr. J. W. Noteboom.

De Maatschappij, Christelijk sociaal-economisch weekblad, Drukkerij Oranje Nassau, Baarn. Het num-

mer van 5 Augustus bevat o. m. „De Collectieve Arbeids-overeenkomst in het Boekdrukkersbedrijf I” door J. Hofman, „De Economische Toestand in Hongarije na den wereldoorlog II”, door Dr. L. Jakos, „De Merkenwet”. Dit weekblad houdt over sociale aktualiteiten uitstekend op de hoogte.

mer van 5 Augustus bevat o. m. „De Collectieve Arbeids-overeenkomst in het Boekdrukkersbedrijf I” door J. Hofman, „De Economische Toestand in Hongarije na den wereldoorlog II”, door Dr. L. Jakos, „De Merkenwet”. Dit weekblad houdt over sociale aktualiteiten uitstekend op de hoogte.

Diaconaal Correspondentieblad, J. H. Kok, Kampen. De artikelen van (Mr. A. J. L.) v(an) B(eek) C(alkeen) over „Theologie en Diaconie” en „Gemeentelijke Armenzorg en Diaconie” lezen we met veel genoegen.

Paedagogisch Tijdschrift, Uitgave van de N. V. Dagblad en Drukkerij De Standaard. Uit den inhoud van het Juni-Juli-nummer noemen we „De beïnvloeding van het emotionele leven der leerlingen op de lagere school II” door Dr. S. O. Los en „Beroepskeuze-voorlichting en Psycho-techniek” door Dr. L. v. d. Horst, beide zeer lezenswaard.

HEPP.

Dr. A. G. M. v. d. Wijnpersse, Zuster Hildegarde, De Dietse Vertaling van Suso's Horologium Aeternae Sapientiae.

Groningen — J. B. Wolters' Uitg.-Mij., 1926.

Wie nu eens van zijn critischen zielsarbeid genieten wil zonder het pijnlijk besef, dat hij niet meer de secure broeder is, die leze dit boek. Mits zijn genot dat van den criticus zij en blijve. Criticus, niet van dit boek, maar van de mystiek, en den mysticus, die erin beschreven worden en aan het woord gelaten.

Suso was een der beroemdste mystieken van de middel-euwen. Hij was een leerling van den eveneens overbekenden Tauler en leefde van ongeveer 1295 tot 1366. Als vertegenwoordiger van de duitse mystiek dief dagen heeft hij vooral bekendheid gekregen door zijn „Büchlein von der ewigen Weisheit”. Minder bekend is evenwel zijn „Horologium Aeternae Sapientiae”, in het Nederlandsch vertaald onder den titel: „Dat Orlooy der Ewighe Wyshheit”. De titel wordt verklaard door het verhaal van Suso zelf. Hij zegt, dat het werkje hem ver-toond is „onder ene figure van enen schonen orloodie (uurwizer), dat gheciert was met alte schonen rosen ende met menichvoudicheit welludender cymbalen (schel-lekens), die soete hemels ghelut ghaven ende beroerden opwaert die herten van alle menschen”. Een soort van visioen dus, misschien van een zonnwijzer met klimplanten en belletjes, die door den wind aan ’t klingen gingen. In overeenstemming daarmee heeft hij naar de 24 uren van den dag 16 en 8 hoofdstukken gegeven. Het boekje is oorspronkelijk voor kloosterlingen bestemd, maar zijn stof bracht het ook buiten den engeren kloosterkring. De schrijver verhaalt zelf, hoe hij gewoon was, in bepaalde volgorde de kloostergangen te doorloopen. Daarbij stelde hij — hier is de echte mysticus — zich voor, hoe Christus zijn lijdensweg heeft doorloopen van Pilatus' rechtthuis naar Golgotha. Bij een van die overwegingen werd hem „ingegeven”, Christus' lijden te beschouwen in 100 korte overwegingen, met 100 veniën, d. i. kniebuigingen (bl. 87). Hieruit ontstond het „Büchlein der Ewighe Weisheit” en ook het „Horologium”. De schrijver vertelt hierin van zichzelf, zijn visioenen, zijn liefde voor zijn „Bruid”, de eeuwige Wyshheit, die hem Christus' lijden op zijn bede ontdekken komt. Daarna handelt het geschrift over Christus' passie, over haar betrekking tot de wereld, haar genieting voor wie liefheeft en het geestelijk leven.

In dit korte boekje vindt men dan ook alle typische kenmerken, ook de zonden, van de geestelijk-erotische mystiek, gelijk ze ook in dezen middeleeuwschen geest zich geopenbaard heeft. Indien ik bij de verzending van de copie voor mijn opstel over „Eros of Christus” in deel II van Christelijk-Letterkundige Studiën van dit werk had kunnen kennis nemen, zou ik het zeker op de

komt ook diens bagage thuis. Men begint ze uit te pakken.

„Moeders ontroering werd vooral groot toen zij haar bijbeltje terugvond, en ik vroeg onmiddellijk de woorden te mogen lezen, die zij voor hem op het schutblad geschreven had en die hij zich in zijn stervensstond had laten voorlezen door den almoezenier van de Alphée. Die woorden wil ik hier overschrijven, omdat zij zoo’n duidelijk getuigenis geven van dat kalme en standvastige geloofsvertrouwen van mijn geliefde moeder, waarvan zij in mijn ziel den vrijwel onuitwisbaren indruk heeft achtergelaten.

16 October 1858.

„Al wie mij belijden zal voor de menschen, zal ik ook belijden voor mijn Vader, die in de Hemelen is. Maar die mij verloochenen zal voor de menschen, zal ik ook verloochenen voor mijn Vader, die in de Hemelen is.” (Matth. X: 32-35)

Dat deze woorden uit den mond van onzen Zaligmaker, hier neergeschreven door de hand van Uw moeder, U inzonderheid mogen treffen, en bij U, mijn zeer geliefd kind, een heilzamen indruk te weeg brengen mogen! Laat dit boek, zoo bid ik U, geen gesloten boek zijn! Overdenk er dagelijks enkele woorden uit, opdat die U tot beering en stichting mogen strekken. Ach, mocht ik de zekerheid hebben, dat gij een waarachtig discipel van Christus zult worden, hoezeer zou mijn smart dan, als ik van U scheiden moet, van haar bitterheid verliezen; want, mijn zoon, ik vraag van mijn God met minder innigheid U te mogen wederzien op deze zondige aarde dan U en al degenen, die wij liefhebben, te mogen ontmoeten in de eeuwige en gelukzalige gewesten, waar de verlostten zullen zijn.

Uw vriendin en moeder.

Nadine V.

(Wordt vervolgd.)

litterat
het bo
schrift
haar b
breken
mystie
allegor
verdoe
als hie
worden
dij een
kant va
in zijn
de sch
dit „be
mystiek
Natu
Het is
teeken
ook
Maar
nen vo
wil, kr
bereike
De ui
gezet
voorop
critiek
wonder
kerkelij
den de
talinge
de ooge
aanged
vloeiend
en myst
en tege
bevelen.

Wann
moet re
afgedru
En da
worden
als „De
ziet in
besprek
niet we
zeggen.
boek ni
tijdelijke

We zi
stroomd
over de
hezon,
beem m
houwels
noch A
men tot
bracht
is bij d
met the
de belan
van wel
het woo
gaat het
tische”

De op
het zuiv
terzee
Dr. Ku
richting,
als „bed
komen.
haar rec

En ho
verder g
studies v
en aan
studies,
van de v
maar al
ken de
juist me
meubilee

Dat is
De „G
etra zal
dezer we
den van
tijd minst
in haar t
Dit
zijn prac
de „proh
in dit ge
teken —
formee

Met de
van harte
schen, d
die ik z
„kunst
speciaal
kenis hee
Dat nu i
tot misv
toe, en v
de indeel
alsof ook
repetitie
mee? En
lijnen zoo
wijdig lot
op ’t zel
anderen,
In het

Arbeids-
por J. Hof-
na den
erkenwet".
uitstekend

d. J. H.
L.) van
en "Ge-
met veel

ve van de
den inhoud
eenvloeding
de lagere
e-voorrich-
lorat, beide

HEPP.

Zuster Hil-
Suso's Ho-
-Mij, 1926.

arbeid ge-
et meer de
genot dat
in dit boek,
in beschre-

de middel-
eens over-
tot 1866.
ok hier da-
door zijn
bekend in
ao", in het
Orloy der
d door het
je hem ver-
en orlodie
onen rosen
alen (schel-
e beroerden
soort van
met klun-
t klingen
hij naar de
egeven. Het
m bestemd,
eren kloos-
gewoon was,
doorloopen.
cus — zich
cloopen van
in die over-
ijden te be-
venien, d. i.
t „Büchlein
ogium". De
doenen, zijn
id, die hem
mt. Daarna
over haar
or wie lief-

de typische
ik-erotische
schen geest
zending van
Christus" in
ten van dit
zeker op de

gini ze uit
ot toen zij
onmiddell-
voor hem
is hij zich
n door den
oorden wil
uidelijk ge-
vastige ge-
r, waarvan
ren indruk

er 1858.
nschen, zal
le Hemelen
menschen,
der, die in
X: 32-35)

enzen Zalig-
nd van Uw
en bij U,
ruk te weeg
ik U, geen
lijks enkele
en stichting
erheid heb-
an Christus
dan, als ik
I verliezen;
met minder
eze zondige
liefhebben,
gelukzalige
ijn.

en moeder.
V.

vervolgd.)

litteratuurlijst geplaatst hebben, want het brengt binnen het bereik van den nederlandschen lezer een typisch geschrift waarin de geestelijke erotiek meer dan één van haar kenmerkende eigenschappen en werkingen en gebreken doet zien. Men vindt hier de zoete taal van de mystiek, haar eigenaardige en onlogische of alogische allegorie, haar zachte vervoering en verdwaling, haar verdoezeling en verfynde ontleding tevens. Een boekje als hier van Suso voor ons ligt, kon niet zoo algemeen worden als Thomas à Kempis' Imitatio. Velen vinden dit een voordeel voor Thomas; ik zie het voordeel aan den kant van Suso. Want hij is meer zichzelf; hij dringt fijner in zijn stof in en is meer belever van wat hij belijdt dan de schrijver van de Navolging van Christus. Ik bedoel dit „beleven" niet in ethischen, maar in theologisch-mystiek zin.

Natuurlijk is dit werk van Suso zwaar van ketterij. Het is voor ons hier alleen als studiemateriaal van betekenis; en slechts wie onderscheiden kan, vindt hier ook het opbouwende element terug voor eigen leven. Maar wie over de mystiek studeeren, of aan haar bronnen voorzichtig — anders gaat het niet — zijn geest laven wil, krijgt hier een fijn werk, dat tot nu toe moeilijk te bereiken viel.

De uitgave, hier aangekondigd, is wetenschappelijk opgezet. Een inleiding over den schrijver en zijn tijd gaat voorop; de beschouwing deelen wij natuurlijk niet, de critiek op Seeberg in dezen vorm ook niet. Geen wonder trouwens; hier is roomsche beschouwing, onder kerkelijke goedkeuring, aan het woord. Vervolgens worden de handschriften nauwkeurig onderzocht, de vertalingen van het latijnsche werkje al even secuur onder de oogen gezien; daarna de inhoud van het Horologium aangeduid, en na deze inleiding het boekje zelf in de vloeiende dijtse vertaling gegeven. Voor wie litteratuur en mystiek bestudeert, kan ik kennisgeving van dit fijne, en tegelijk wetenschappelijk ingeleide werkje zeer aanbevelen.

K. S.

„Gereformeerde Homiletiek", door Dr T. Hoekstra.
Wageningen. — Gebr. Zomer en Keuning's Uitgevers-Mij.

Wanneer men in een blad als het onze een werk moet recenseren als dat, waarvan de titel hierboven afgedrukt staat, is men ietwat verlegen.

En dat om meer dan ééne reden. Immers lofuitingen worden zoo spoedig banaal en daarbij — een blad als „De Reformatie" leent zich, gezien zijn lezerskring, niet in de eerste plaats voor een wetenschappelijke bespreking, zooals dit werk verdient. 't Geen evenwel niet wegneemt, dat we het toch wagen er iets van te zeggen. Immers het zou ondenkbaar zijn, dat op dit boek niet breder dan op allerlei verschijningen van tijdelijke waarde, de aandacht werd gevestigd.

We zijn niet „Gereformeerde Homiletiek" niet overstroomd. De eerste homileet van betekenis, die zich over de vragen, die op dit terrain rijzen, wetenschappelijk bezon, was Andreas (Gerhard) Hyperius, en na hem mogen er verscheiden „Verhandelingen" aan de homiletiek door Gereformeerde theologen zijn gewijd, noch Alstedt, noch Amesius of Voetius kwamen tot de hoogte van Hyperius. Alleen Hoorabeek bracht sommige vragen verder, en op onzen bodem is hij de voornaamste uit een tijd, die zich zoo gaarne met theologische kwesties bezig hield. Maar dan zinkt de belangstelling voor de ambtelijke vakken als vakken van wetenschap, en door een verkeerd begrip van het woord „practica" in het oude „theologia practica" gaat het „ambtelijk" karakter dezer vakken in het „practische" onder.

De opleving der Gereformeerde theologie vond eerst het zuivere standpunt weer, dat ook b.v. Van Oosterzee, niet wist te grijpen.

Dr. Kuiper gaf weer de hoofdlijnen van een nieuwe richting, die inderdaad de oude was, en de preek als „bediening des Woords" weer tot haar recht deed komen. De „samenkomst" der gemeente ontving weer haar rechte karakter.

En hoewel de lijnen door anderen na Kuiper werden verder getrokken — we denken hier bijv. aan enkele studies van Prof. Biesterveld („Andreas Hyperius") en aan reeds vroeger door Prof. Hoekstra gegeven studies, ons onthak nog steeds een waardige pendant van de werken van Hyperius en Hoorabeek; en maar al te zeer scheen het alsof de „ambtelijke" vakken de beruchtheid van „kletsavakken" te zijn ook en juist moesten behouden omdat wetenschappelijk gemeubileerde standaardwerken op dit erf onthaken.

Dat is nu uit.
De „Gereformeerde Homiletiek" van Prof. Hoekstra zal zeker eenzelfde plaats innemen in de historie dezer wetenschap, als die van de „oude" Gereformeerden van naam; dat wil dan zeggen, dat ze in dezen tijd minstens van zooveel gewicht is, als die oude waren in haar tijd.

Dit — buitengewoon mooi uitgegeven — werk met zijn practiutelijk bevat na een „inleiding", waarin de „prolegomena" worden gegeven — waartoe ik dan in dit geval ook de geschiedenis van de homiletiek reken — een principieel, een materieel en een formeel deel.

Met deze indeeling van Prof. Hoekstra kan ik me van harte verenigen. Dit lijkt ietwat eigenaardig misschien, daar ze (zie pag. 144) afwijkt van de divisie, die ik zelf voorzocht. Maar toen ik daar sprak van „kunsttheorie" der prediking, wilde ik aan dat woord, speciaal aan het woorddeel „kunst" niet die betekenis hechten, die er door Prof. H. aan gegeven wordt. Dat nu inderdaad de omschrijving, zooals ik die gaf, tot misverstand aanleiding kan geven, stem ik gaarne toe, en vanuit dat oogpunt gezien, kan ik me in de indeeling van Prof. H. ook uittienend vinden. Niet alsof ook hier geen gevaren zijn. Vooral dat van „de repetitie". Maar welke methode brengt geen gevaren mee? En Prof. Hoekstra heeft op magistrale wijze de lijnen zoo getrokken, dat ze, waar zulks behoort, evenwijdig loopen, zonder dat tenslotte het tweede befoog op „tweide meerkomst" als „eerste, gelijk zulks bij anderen, b.v. Krauss, nog al eens 'tgeval is.

In het boek valt op de heldere voorstellingswijze,

Er is in dit boek een bewonderenswaardige gave gekristalliseerd: de gave om diepe en vaak moeilijke dingen klaar te zeggen. Zoo behoort het. Uit de diepste putten komt het klaarste water. Maar wij menschen gieten dat heldere water wel eens in het vat van onze vertroebelde voorstellingswijze. Hier is helderheid, overal in het boek. Het moet voor de studenten een genot zijn uit zulk een werk te studeeren.

Natuurlijk kan ik er niet aan denken in dit blad op bijzonderheden in te gaan. Het wil me voorkomen, dat ieder predikant, die prijs stelt op zijn eere als Bedienaar des Woords, dit werk zal willen bezitten. Een kostelijke gelegenheid voor hen, die hun dominee eens verrassen willen met een mooi boek, waar hij voor zijn leven wat aan heeft.

Ook meelevende gemeenteleden zullen, dunkt me, gaarne dit boek hebben. Voor „uithooren-gaande-ouderlingen" zou 'teen zeer nuttige zaak zijn, wanneer ze onder leiding van „den consulent" eerst eens eenige hoofdstukken van dit boek doorwerken. Doch, zonder scherts zij 'tgezegd, wanneer ons volk dit studiewerk leert kennen, — wat zal 'tdan leeren zien, dat 'tdikwerf bitter onbillijk jegens sommige, en overdreven in loftuitingen jegens andere predikanten is geweest.

Summa summarum: een boek, dat we niet alleen in handen van predikanten, maar ook in die van verstandige en wat meer ontwikkelde gemeenteleden wenschen.

Een boek, waarmee God ons Gereformeerde volk in dezen tijd van strijd om het Woord een schat van zegen heeft gegeven.

J. WATERINK.

„De Boer van Dale-Hoeve", door J. S. Fletcher.
Nijkerk. — G. F. Callenbach.

Dit boek verscheen als vierde deel der Chr. Bibliotheek, die haar 29en jaargang gaat eindigen. Het verhaal verplaatst ons in den tijd van Cromwell, en brengt ons ook meermalen in aanraking met den strijd, die gevoerd werd. Het is echter een groote leemte, dat niet duidelijk wordt, waarom het eigenlijk in dezen strijd ging; enkele malen ontmoeten wij Cromwell, doch niet als den strijder voor de zaak des Heeren. De hoofdzak in het boek vormen de verschillende liefdeshistories. Het spijt ons het te moeten zeggen, maar het boek is zeer oppervlakkig. Callenbach geeft ons boeken, waarvan de grondtoon dieper en ernstiger is; zijn zeer vele intekenaren zullen hem er dankbaar voor zijn.

J. D. WIELENGA.

De Synode van Assen.

Woensdag 8 September.

Avondsitting.

Om half acht werd de openbare sitting geopend met het zingen van Psalm 68:10.

De 2e scriba, Dr P. J. Klaarhamer van Dokkum, las de acta der sitting van Woensdagmorgen welke na eenige opmerkingen werden goedgekeurd.

Hierna kwamen onderscheiden rapporten aan de orde. Prof. Dr H. Bouwman van Kampen rapporteerde over een bezwaarschrift van ouderling K. Kamulaga van Harkema-Opeinde tegen een uitdrukking in het persverslag betrekking hebbende op de handeling van Dr D. P. Koopmans als deputaat voor Friesland bij de moeilijkheden in de classis Drachten. Het rapport concludeert het schrijven voor kennisgeving aan te nemen.

Conform besloten.
Dr N. Duursma rapporteerde over een brief van den heer C. de Bok, waarbij de commissie tot de slotcom komt, dat het schrijven voor kennisgeving kan worden aangenomen, daar de brief alleen een klacht bevat over de wijze, waarop de Synode sommige brieven beantwoordt en waarop sommige broeders spreken of schrijven.

Prof. Honig rapporteerde over een schrijven van den heer E. Westerhof te Zaandam. Geconcludeerd wordt dit schrijven voor kennisgeving aan te nemen. Aldus besloten.

Dr J. G. Kunst rapporteerde over een bezwaarschrift van br. C. de Graaf te Nijkerk. De Conclusie werd aanvaard, dat geen Synode onzer Kerken een uitspraak deed als door Br. de Graaf bedoeld en

dat ook deze buitengewone Synode niet bijeengeroepen werd om zich uit te spreken over de „dagen" van Genesie 1. Dr W. Breukelaar van Zaandam rapporteerde over een bezwaarschrift van den heer H. J. Gerrelsen te Lent, belijgend lid van de Geref. Kerk van Nijmegen.

Overeenkomstig de conclusie werd besloten dit onwaardig schrijven ter ziele te leggen.

Dr K. Dijk, assessor, deed vervolgens mededeeling van een voorstel van het moderamen inzake de financiën. Spr. deelt mede dat het den penningmeester der Synode, Dr A. de Geus, wat bang wordt.

Hij heeft het moderamen in overweging gegeven nog eens f10.000.— van de Part. Synoden te vragen. Het moderamen is eveneens van oordeel dat dit noodzakelijk is. Wel is eerst gevraagd f7200.— later verhoogd tot f10.000.— maar deze tweede f10.000.— is zeker nog noodig. Het is zelfs de vraag of wij dan nog de Groninger Synode zonder tekort kunnen aanvaangen. Als wij de omstandigheden in aanmerking nemen zal de Synode dit voorstel bijlijken.

Het voorstel werd vervolgens met algemeene stemmen aangenomen.

Dr Dijk deed mededeeling van het percentage der verschillende provincies.

Te 8 uur ging de Synode in comité-generaal.

Donderdag 9 September.

Morgensitting.

De praeses opende Donderdagmorgen 9 uur de openbare sitting met het doen zingen van Ps. 72:1, waarna hij voorzong in gebod.

Vervolgens hield de praeses appel nominaal en las de 2e scriba de acta.

De praeses deelde mede dat van Prof. Dr G. Ch. Aalders bericht is ingekomen van het overlijden van zijn vader Dr G. J. D. Aalders, em. pred. van de Geref. Kerk van Achlum. Het moderamen zal Prof. Aalders een brief van deelneming der Synode doen toekomen.

Hierna waren diverse rapporten aan de orde. Allereerst rapporteerde Dr K. Dijk van Den Haag over een schrijven van Dr B. Wielema, te Amsterdam.

Het rapport concludeert aan Dr Wielema te berichten, dat zij op zijn vragen omtrent „de slang en haar spreken" niet kan ingaan, omdat zij niet zit om allerlei vragen te beantwoorden en Dr Wielema geen enkel bezwaar tegen de beslissing der Synode in dezen heeft ingebracht, maar

zich zelfs tot haar vreemde ten volle met „dane beslissing" vereenigt.

2e. dat zij hem voorts verwijst naar rapporten en beslissingen der Synode inzake de bij haar ingediende gravamina.

3e. dat zij evenmin een antwoord kan geven op hetgeen hij vraagt omtrent „de kwestie aangaande de scheppingsdagen", wijl de Synode over deze zaak niet had te handelen;

4e. dat het niet tot haar taak behoort den inhoud der belijdenis ter hand te nemen, waar voor deze zaak reeds een commissie bestaat.

Dr W. A. van Es (Leeuwarden) wil zijn tegenstemmen tegen de eerste conclusie nader motiveeren. Naar sprekers meening is de vraag van Dr Wielema omtrent de slang en haar spreken een zeer rechtmatige.

Dr J. de Vries van Tilburg sluit zich aan bij het belooft van Dr van Es omdat een niet beantwoorden van deze vraag in den lande groot misverstand kan verwekken.

Spr. zal tegen de eerste conclusie stemmen.

Dr K. Dijk kan kort zijn, de Synode sprak zich reeds duidelijk uit. De methode van Dr Wielema acht spr. een verkeerde. De Synode sprak zich reeds uit, Dr Wielema conformeerde zich daar aan en nu kan de Synode toch niet vragen van hem en anderen gaan beantwoorden. Dat is het scheppen van een gevaarlijk precedent. Spr. betwistte Dr de Vries, dat er misverstand zal ontstaan. Spr. handhaaft de redactie van het eerste artikel.

Bij de stemming stemmen Dr van Es en Dr de Vries tegen.

Donderdag 9 September.

Avondsitting.

De sitting werd te ruim half negen heropend met het zingen van Ps. 138:3. De 2e scriba las de acta der vorige sitting, die werden vastgesteld.

De praeses deed mededeeling van het rapport van de commissie, die een samenspreking had met Dr W. E. van Duin. Dr van Duin heeft na deze samenspreking de volgende verklaring geteekend:

„Ondergeteekende aanvaardt voor zichzelf en de beide in Gen. 2 en 3 met name genoemde boomen in den eigenlijken of letterlijken zin en belooft bij al zijn ambtelijken arbeid alleen deze opvatting, ook als zijnde in dezen de eenige leer der Gereformeerde Kerken, te zullen voordragen.

Wat de slang en haar spreken betreft acht hij persoonlijk naast de letterlijke opvatting ook mogelijk onder de slang den duivel te verstaan, maar wil in afwachting van de beslissingen der Generale Synode inzake het desbetreffende bezwaar tot op dien tijd alleen de letterlijke opvatting voordragen".

W. g. W. E. VAN DUIN.

Naar aanleiding hiervan besloot de Synode op voorstel der commissie, als haar oordeel uit te spreken dat na de hier door Dr v. Duin afgelegde verklaring geen geoordeelde reden aanwezig is om de schorsing verder te laten voortduren, weshalve de Synode aan de classis Haarlem adviseert met deze verklaring genoegen te nemen en de schorsing op te heffen: 2e. twee deputaten te benoemen teneinde de classis Haarlem en den kerkeraad van Haarlemmermeer O. Z. van advies te dienen inzake de moeilijkheden die uit dit besluit der Synode mochten voortvloeien.

Conform besloten.

De voorzitter deelt voorts mede, dat in de vergadering in comité-generaal besloten is, de Synode voor eenige weken te verdragen. De dogmatische commissie kan, mede door de afwezigheid, wegens droeve familieomstandigheden van den rapporteur, Prof. Aalders, deze week niet gereed komen met haar Rapport over het gravamen van Dr v. Leeuwen. Daarom is de Synode verdragen tot 27 October a.s., om dan deze en andere nog hangende zaken af te handelen. Overeenkomstig het vroeger genomen besluit zullen stukken, die na 4 September zijn ingekomen, niet meer in behandeling worden genomen.

Prof. Dr V. Hepp bracht hierop rapport uit over het bezwaarschrift van Dr W. J. A. Schouten, te Kampen.

De conclusies van dit rapport luiden:

a. dat zijn bezwaar tegen de beslissing van de Synode inzake de vier bekende bijzonderheden uit Gen. 2 en 3 ongegrond is, wijl hij noch uit de H. Schrift, noch uit de Belydenisschriften heeft kunnen aantoonen, dat de bedoelde beslissing onjuist is;

b. dat de Synode hem wijst op het gevaarlijke der leidende gedachte uit zijn bezwaarschrift, gelijk dit nader in zijn rapport is uiteengezet;

c. dat de Synode het niet haar roeping acht, in den brede op zijn kerkrechtelijk bezwaar in te gaan, wijl hij behalve dat hij zich beroept op de brochure van Dr van Loekhuizen, overigens geen gronden aanvoert, waarop zijn bezwaar rust, maar hem verwijst naar den „Open Brief", van haar uitgegaan, blz. 28 v. v.

Het rapport werd aanvaard. Conform de conclusies z.h.t. besloten.

Prof. Dr V. Hepp rapporteerde eveneens over het Bezwaarschrift van Dr J. P. de Gaay Fortman e.s.

De commissie stelde voor aan Dr J. P. de Gaay Fortman en de andere ondertekenaars van dit adres voor zoover zij lid zijn van een onzer Geref. Kerken te antwoorden, dat de Synode

a. er haar verontschuldiging voor aanbiedt, dat deze broeders op hun schrijven van 10 Maart 1926 geen antwoord hebben ontvangen;

b. hen verwijst naar het antwoord der Synode op het bezwaarschrift van Dr W. J. A. Schouten, omdat daarin materieel ook hun bezwaren worden besproken;

c. hen wijst op haar besluit genomen in art. 177 der acta. Dit rapport en de conclusies werden z.h.t. aanvaard.

Dr W. A. van Es rapporteerde hierop over de zaak van Dr C. Vermaat. Het rapport kwam tot de volgende conclusies:

1e. de door Dr C. Vermaat ingebrachte bezwaren tegen de dogmatisch-exegetische beslissingen der Synode en enkele uitspraken in haar „woord van vermaan" als ongegrond af te wijzen;

2e. ernstig af te keuren het gebruik van de bedenkelijke uitdrukkingen, die in zijn bezwaarschrift voorkomen en in het rapport zijn aangewezen;

3e. de classis Bolsward te adviseeren, alnog van Dr Vermaat een verklaring te verlangen, waarbij hij ten aanzien van de zintuiglijke waarneembaarheid van de bekende vier punten van het Paradijsverhaal in Genesie 2 en 3, de beslissingen der Synode aanvaardt, en belooft ze ten grondslag te leggen aan wat hij leert;

4e. hiervan, behalve aan Dr C. Vermaat, aan den kerkeraad van Makkum e.a. en de classis Bolsward, mededeeling te doen, opdat deze verder met hem handele.

De conclusies werden afzonderlijk in stemming gebracht en z.h.t. aangenomen.

De praeses dankte de commissie voor haar zeer belangrijke arbeid in het uitbrengen van dit rapport.

Namens de dogmatische commissie rapporteerde Prof. Dr A. G. Honig over het bezwaarschrift van Dr J. G. Ubink, van Zevenhoven.

Het rapport concludeert:

1e. De Synode, de goede bedoeling van Dr Ubink waardeerende, kan zich niet zijn voorstel, om een onderzoek van de nieuwe strooming in ons kerkelijk leven door deputaten te doen instellen, niet vereenigen, omdat

a. Wat tot dusver en thans ook door Dr Ubink over deze nieuwe strooming geschreven werd, zoo vaag is, dat een